

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 8, май 2011 г.

Съдържание

В настоящия осми бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през април 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България, подбрани решения на ЕСПЧ по дела срещу други държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант дванадесет последователни месеца и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес и презумпция за невинност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- право на свободни избори.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

ЕСПЧ комуникира жалба, свързана с показан арест в рамките на акция на МВР „Медузите“.

Жалба, комуникирана на българското правителство, по делото [Gutsanov and others v. Bulgaria \(no. 34529/10\)](#)

През нощта на 31.03.2010 г. г-н Гуцанов, по това време председател на общинския съвет във Варна, бил арестуван в дома си пред очите на съпругата и двете си малки дъщери от въоръжени и маскирани полицаи, като част от акцията на МВР „Медузите“. Служителите разбили вратата на къщата, претърсили помещенията, без да покажат съдебно разрешение за това, и извели редица вещи. В следващите дни арестът на г-н Гуцанов и твърдяната му престъпна дейност били широко отразени в медиите и коментирани от министър-председателя, министъра на вътрешните работи и окръжния прокурор на Варна. Г-н Гуцанов, който останал в ареста до юли 2010 г., бил впоследствие обвинен в участие в престъпна група.

ЕСПЧ задава на страните въпроси по чл. 3 и 8 от Конвенцията (забрана на нечовешкото и унизително отнасяне и право на личен живот и неприкосновеност на дома) във връзка с ареста на г-н Гуцанов и по чл. 6, § 2 (презумпция за невинност) по повод изказванията на представители на изпълнителната и съдебната власт относно ареста и твърдяната престъпна дейност на жалбоподателя.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Гръцките власти са нарушили чл. 3 от Конвенцията, тъй като са задържали малолетен кандидат за убежище в нечовешки условия и не са взели мерки за закрилата му.

Решение на Съда по делото [Rahimi v. Greece \(no. 8687/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е от Афганистан. На 19.07.2007 г., на 15 години, той пристигнал на гръцкия остров Лесбос, където бил веднага арестуван и изпратен в център за задържане на чужденци. Той твърди, че е бил задържан заедно с възрастни и че условията в центъра са били мизерни. Жалбоподателят бил освободен на 21.07.2007 г., заедно с друг афганистанец, Н. М. Властите връчили на Н. М. заповед, с която му се нареждало да напусне страната и се посочвало, че той „се придружава от малолетния си братовчед“ – жалбоподателя. Жалбоподателят твърди обаче, че не познава Н. М. След като бил освободен, жалбоподателят успял да отпътува за Атина, където няколко дни живял на улицата, докато не му помогнала неправителствена организация. Тя го настанила в общежитие, където той живее и в момента. Според удостоверение, издадено от организацията, той пристигнал в столицата без да е придружаван от възрастни и бил недохранен.

На 27.07.2007 г. жалбоподателят подал молба за убежище, която няколко месеца по-късно била отхвърлена. Жалбата му срещу това решение все още не е разгледана. В никакъв момент по време на процедурата на жалбоподателя не бил назначен настойник.

Решението: ЕСПЧ приема за вярно твърдението на жалбоподателя, че при пристигането си в Гърция не е бил придружаван от свой пълнолетен роднина, като отчита практиката на властите на остров Лесбос да регистрират непълнолетни кандидати за убежище като „придружавани”, посочвайки произволно други лица като техни братя или братовчеди. В справката, изготвена по-късно по молбата на жалбоподателя за убежище, се посочвало, че той не е придружаван от свои роднини.

Жалбоподателят се оплаква на първо място от условията, при които е бил задържан между 19 и 21.07.2007 г. Позовавайки се на заключенията на гръцкия обмудсман и на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията, в чийто доклад центърът, в който бил задържан жалбоподателят, е описан като „неописуемо мръсен” и като „заплаха за здравето на задържаните и персонала”, и отчитайки изключително уязвимото положение на жалбоподателя, Съдът приема, че има нарушение на чл. 3 от Конвенцията (забрана за нечовешко и унижително отнасяне), макар задържането да е продължило само два дни. ЕСПЧ намира нарушение на чл. 3 и заради положението, в което жалбоподателят се е намирал след освобождаването си – оставен сам на себе си, принуден да живее за кратко на улицата, без да му е назначен настойник, въпреки че властите са имали задължение за това. На практика гръцките власти не са имали никаква политика за подпомагане на непридружавани малолетни като жалбоподателя или издирване на семействата им и не са взели никакви мерки, за да го предпазят от възможно насилие на улицата и експлоатация.

По оплакването, че задържането на жалбоподателя е било незаконно, Съдът изтъква, че чл. 5, § 1(f) от Конвенцията дава право на държавите да задържат чужденци с оглед депортирането им. Жалбоподателят обаче е бил задържан автоматично след пристигането си, без властите да отчетат кое е в най-добрия му интерес (както са били задължени по Конвенцията за правата на детето от 1989 г. и по правото на ЕС) и без да потърсят по-малко драстично

решение. Следователно има нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Прилагането на електрошок с цел изтръгване на самопризнания, съчетано със заплаха, че по същия начин ще бъде третирана бременната съпруга на жалбоподателя, представлява изтезание по смисъла на Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine \(no. 42310/04\)](#) – виж и раздел 3.

В допълнение Съдът намира нарушение на процедурния аспект на чл. 3 поради отказа на властите да разследват ефективно причините за констатираните наранявания по тялото на жалбоподателя.

Употребата на сила срещу жалбоподателите, които отказали да се идентифицират пред полицията, е в нарушение на чл. 3 от Конвенцията (забрана на нечовешко и унижително отнасяне).

Решение на Съда по делото [Sarigiannis v. Italy \(no. 14569/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са френски граждани, баща и син. На 30.06.2002 г. семейството им пристигнало на летище Фиумичино в Рим, където, след кратко пререкание с полицията по повод митническа проверка на съпругата на първия жалбоподател, двамата жалбоподатели били отведени в две отделни стаи, където останали около два часа и половина. Те твърдят, че през това време са били удряни от полицаите. Медицинските прегледи, извършени същия ден, установили по телата им натъртвания и охлузвания, а първият жалбоподател имал и черепна травма. Започналото по-късно разследване било прекратено, тъй като според следователите не можело да се установи действията на полиците да са били незаконни и непропорционални на поведението на жалбоподателите. Според разследването жалбоподателите били

задържани, защото отказали да се идентифицират.

Решението: Пред ЕСПЧ италианското правителство не е оспорвало, че нараняванията на жалбоподателите са получени по време на краткото им задържане на летището, но е твърдяло че те не са достатъчно тежки, за да повдигат проблем по чл. 3 от Конвенцията. Съдът обаче отхвърля тази теза, като приема, че чл. 3 е приложим. Съдът посочва още, че макар жалбоподателите да са спорили с полицаите и очевидно са отказали да се идентифицират, поведението им не е налагало употребата на сила спрямо тях. Следователно има нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Не е нарушено обаче правото на жалбоподателите на свобода и сигурност, тъй като задържането им попада в обхвата на чл. 5, § 1(b) от Конвенцията – задържане с цел „осигуряването на изпълнението на задължение, предписано от закона”. Според ЕСПЧ задължението за идентификация пред органите на полицията представлява достатъчно конкретно задължение по смисъла на тази разпоредба. Като отчита, че жалбоподателите са били задържани за кратко, Съдът заключава, че задържането им е представлявало пропорционална мярка.

2. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Налагането на дисциплинарно наказание на военнотружещ, включващо лишаване от свобода, което не подлежи на съдебен контрол, е в нарушение на чл. 5 от Конвенцията (право на свобода и сигурност).

Решение на Съда по делото [Pulatlı v. Turkey \(no. 38665/07\)](#)

Фактите: През 2007 г. жалбоподателят, тогава сержант в турската армия, напуснал без разрешение поделенията си. Той бил наказан от непосредствения си командир (капитан) със седем дни арест. Жалбоподателят нямал право да обжалва наказанието пред съд, а само пред погорестоящия офицер (полковник), който отхвърлил жалбата.

Решението: ЕСПЧ е на мнение, че задържането на жалбоподателя не представлява „законосъобразно лишаване от свобода по силата на постановена от компетентен съд присъда“ (чл. 5, § 1(а) от Конвенцията), тъй като жалбоподателят е бил наказан от непосредствения си командир и не е имал право да обжалва наказанието пред съд. Задържането на г-н Pulatlı не цели и „осигуряването на изпълнението на задължение, предписано от закона“ по смисъла на чл. 5, § 1(б) от Конвенцията, тъй като представлява наказание за минало поведение. Следователно задържането на жалбоподателя не отговаря на изискванията на чл. 5 от Конвенцията.

По чл. 46 от Конвенцията („Задължителна сила и изпълнение на решенията“) Съдът посочва, че най-адекватната генерална

мярка за изпълнение на решението би било въвеждането на съдебен контрол на дисциплинарни наказания в армията като това, наложено на г-н Pulatlı.

Макар да е продължило три години и половина, задържането под стража на жалбоподателите е било в съответствие с Конвенцията, защото властите са проявили специално усърдие, а воденото от тях разследване е било изключително тежко.

Решение на Съда по делото [Tinner v. Switzerland \(nos. 59301/08 and 8439/09\)](#)

Жалбоподателите, двама братя, били обвинени в престъпления при ползването на атомната енергия за мирни цели, а именно, че са доставили на либийското правителство материали за производството на атомна бомба. Макар че задържането им под стража на досъдебната фаза на производството е продължило около три години и половина, ЕСПЧ заключава, че няма нарушение на чл. 5, §§ 1(с) и 3 от Конвенцията (гарантиращи задържане в разумен срок), тъй като делото е било изключително сложно (швейцарските власти са отправили искания за правна помощ до 16 държави) и е нямало периоди на неоправдано забавяне, а жалбоподателите са рискували да получат тежки наказания. Затова националните съдилища са стигнали до обоснования извод, че има опасност жалбоподателите да се укрият, като се има предвид още, че те не са имали силни връзки с Швейцария, а единият от тях е имал семейство в Тайланд. Няколко пъти съдилищата са призовали прокуратурата да ускори разследването, отчитайки дългото задържане под стража, което и в края на краищата е станало

причина за освобождаването на жалбоподателите.

Закъснение от повече от шест месеца между постановяването на решението за превеждане на жалбоподателя от затвора, където е излежал наказание лишаване от свобода, в клиника за душевноболни е в нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията (право на свобода и сигурност).

Решение на Съда по делото [Nelissen v. The Netherlands \(no. 6051/07\)](#)

Автоматичното задържане на малолетен кандидат за убежище, без да се потърси алтернативна мярка, която да е в негов интерес, е в нарушение на чл. 5, § 1(f) от Конвенцията (задържане с цел депортиране или екстрадиция).

Решение на Съда по делото [Rahimi v. Greece \(no. 8687/08\)](#) – виж раздел 1.

Краткото задържане на жалбоподателите, които отказали да се идентифицират пред полицията, отговаря на изискванията на чл. 5, § 1(b) от Конвенцията (задържане с цел осигуряването на изпълнението на задължение, предписано от закона).

Решение на Съда по делото [Sarigiannis v. Italy \(no. 14569/05\)](#) – виж раздел 1.

- ДЕЛА НА СЕС

Недопустимо е да се наложи наказание лишаване от свобода на гражданин на трета страна, който пребивава незаконно в държава членка на ЕС, само поради това, че не е изпълнил заповед да напусне територията на тази държава в определен срок.

Решение на СЕС по дело [C-61/11 PPU](#)

Фактите: Г-н Hassen El Dridi е гражданин на трета страна, който влязъл незаконно в Италия и нямал разрешение за пребиваване. На 08.05.2004 г. префектът на Торино издал постановление за експулсирането му, а на 21.05.2010 г. началникът на полицията издал заповед, с която на г-н El Dridi се нареждало да напусне територията на страната. Г-н El Dridi обаче не изпълнил заповедта, заради което бил осъден на 1 година лишаване от свобода. Присъдата била постановена на първоинстанционния съд, но апелативният съд спрял производството и отправил преюдициално запитване до СЕС във връзка с тълкуването на чл. 15 и 16 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16.12.2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки, за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни.

Решението: СЕС изтъква, че Директива 2008/115 цели установяването на ефективна политика за извеждане и репатриране на чужденци, целяща те да бъдат връщани по хуманен начин и при пълно зачитане на техните основни права и на тяхното достойнство. Действията на държавите, включително използването на принуда, следва да бъдат пропорционални. Затова Директива 2008/115 предвижда, че в началото следва да се прилагат мерките, които оставят по-голяма свобода на заинтересуваното лице, като например да му се определи срок за доброволно напускане на страната. Лишаването от свобода е крайна мярка и е допустимо единствено когато има опасност поведението на заинтересуваното лице да осуети изпълнението на решението за извеждане. Лишаването от свобода следва да е за възможно най-кратък срок и да продължава единствено по време на процедурите по извеждане и при надлежно изпълнение на тези процедури. То следва да подлежи на преразглеждане през разумни интервали и да се прекрати, когато се установи, че вече не съществува разумна възможност за извеждане. Максималната продължителност на посоченото лишаване от свобода е 18 месеца. Освен това

директивата изисква съответните лица да бъдат настанявани в специализирани центрове и при всички положения да се отделят от обикновените затворници. Тези разпоредби отчитат практиката на ЕСПЧ, съгласно която принципът на пропорционалност изисква задържането на лицето, срещу което се води производство по експулсиране или екстрадиция, да е с разумна продължителност, тоест да не надхвърля необходимия за постигане на преследваната цел срок.

Според СЕС италианската правна уредба съществено се отличава от установените в директивата правила. Държавите членки не биха могли да прилагат правна уредба,

макар и в наказателноправната област, която би могла да застраши постигането на целите, преследвани от дадена директива, като по този начин я лишат от полезното ѝ действие. Затова Съдът постановява, че не е допустимо законодателството на държавите членки да предвижда наказание лишаване от свобода само поради това, че гражданин на трета държава продължава да пребивава незаконно на територията им, след като му е връчена заповед за напускане и срокът, определен в нея, е изтекъл. Държавите трябва да продължат да полагат усилия с оглед изпълнение на решението за извеждане при зачитане на принципите и целите на Директива 2008/115.

3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

ЕСПЧ комуникира оплакване по чл. 6, § 2 от Конвенцията (презумпция за невинност), свързано с изказвания на публични личности по повод твърдяната престъпна дейност на арестувано лице.

Жалба, комуникирана на българското правителство, по делото [Gutsanov and others v. Bulgaria \(no. 34529/10\)](#) – виж [раздел 1](#).

ЕСПЧ комуникира по чл. 6, § 1 от Конвенцията оплакването на ДПС, че е било лишено от достъп до съд в процедурата, в която Конституционният съд касира частично резултатите от парламентарните избори от 05.07.2009 г.

Жалба, комуникирана на българското правителство, по делото [Riza and DPS v. Bulgaria \(no. 48555/10\)](#) – виж [раздел 6](#).

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

За да е независим съдът по смисъла на Конвенцията, отделният съдия следва да е свободен не само от натиск извън съдебната система, но и от натиск вътре в системата.

Решение на Съда по делото [Khrykin v. Russia \(no. 33186/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е пенсионер от 1984 г. През ноември 2005 г. той подал молба до пенсионните служби да увеличат пенсията му на основание, че е работил във вредни условия. Административният орган отказал, жалбоподателят обжалвал отказа и с решение от 20.06.2006 г. градският съд уважил молбата му. Решението не било обжалвано и влязло в сила на 05.08.2006 г.

На 04.06.2007 г. председателят на пенсионния фонд подал молба за преглед по реда на надзора до председателя на окръжния съд. Производство по тази молба не било образувано, но председателката на съда изпратила писмо до първоинстанционния съд, в което посочвала, че решението по делото на жалбоподателя се разминава с практиката на Върховния съд, че това представлява съдебна грешка и че решението не може да се счита за законно.

На 27.09.2007 г. пенсионният фонд подал молба за отмяна на решението поради новонастъпили обстоятелства, а именно решение на Върховния съд от 02.03.2007 г., в което законодателството по отношение на пенсиите било тълкувано различно. Делото било разпределено на същия съдия, постановил решението от 2006 г., който допуснал преразглеждането на делото и с решение от 23.10.2007 г. отменил решението си от 2006 г., потвърждавайки отказа на администрацията да увеличи пенсията на жалбоподателя.

Решението: За да е независим съдът по смисъла на Конвенцията, отделният съдия следва да е свободен не само от натиск извън съдебната система, но и от натиск вътре в системата. Тази вътрешна съдебна независимост изисква съдиите да са независими както от указания или натиск от страна на колегите си, така и от висшестоящите съдии. В настоящия случай,

вместо да се произнесе по молбата за преглед по реда на надзора, председателката на въззивния съд написала изрично писмо до съдията по делото, в което по недвусмислен начин дала оценка на решението му и го инструктирала да преразгледа делото. Два месеца по-късно същият съдия допуснал преразглеждането на делото и разглеждайки същите факти достигнал до съвсем различно решение от това, постановено през 2006 г. На тези основания ЕСПЧ приема, че съмненията на жалбоподателя в независимостта на градския съд са обективно оправдани, и намира нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Препращайки към поредица свои решения срещу Русия по аналогични казуси, в които съдилищата отменят влезли в сила решения заради последваща практика на Върховния съд, Съдът намира нарушение и на правото на жалбоподателя на съд, тъй като е уважил молбата за отмяна на решението от 2006 г. градският съд е нарушил принципа за правна сигурност.

Държавните органи не могат да се позовават на виновността на дадено лице преди вината му да е била установена от съд.

Решение на Съда по делото [Çelik \(Bozkurt\) v. Turkey \(no. 34388/05\)](#)

Фактите: През юни 2000 г. срещу жалбоподателката било повдигнато обвинение, че членува в Хизбула – забранена в Турция организация. След влизане в сила на Закон № 4616, предвиждащ прекратяване на наказателните производства за определен тип престъпления, извършени преди април 1999 г., производството срещу жалбоподателката било прекратено без окончателно произнасяне по въпроса за вината ѝ, поради липса на доказателства за членство в Хизбула, като съдът постановил, че действията на жалбоподателката се ограничават до „подпомагане и подбуждане дейността на организацията” – престъпление, което попада в приложното поле на Закон № 4616. Междувременно

г-жа Çelik била уволнена от училището, в което работела като начална учителка, заради повдигнатото срещу нея обвинение. След прекратяване на наказателното производство жалбоподателката оспорила заповедта за уволнението си. Жалбата била оставена без уважение от съдилищата, които постановили, че заповедта е законосъобразна с оглед констатираното престъпление в подбуждане и подпомагане дейността на незаконна организация.

Решението: ЕСПЧ припомня, че чл. 6, § 2 от Конвенцията (гарантиращ презумпцията за невиновност) се прилага не само в рамките на висящо наказателно производство, а и спрямо съдебни решения, постановени след прекратяването на наказателното производство или приключването му с оправдателна присъда, ако въпросите, разглеждани в последващите съдебни дела, са последица или са съпътстващи въпросното наказателно производство, в което жалбоподателят е бил обвиняем. В конкретния случай Съдът намира, че езикът, който е използвал административният съд, за да отхвърли жалбата на жалбоподателката срещу уволнението ѝ, създава връзка между наказателното дело и административното дело, което обуславя приложението на чл. 6, § 2. Съдът намира нарушение на презумпцията за невиновност, тъй като административният съд е надхвърлил правомощието си да провери законосъобразността на заповедта за уволнението и на практика е намерил жалбоподателката за виновна за подпомагане и подбуждане на незаконна организация, при липса на такова решение от страна на наказателен съд.

Приемането на изтръгнатите чрез изтезания самопризнания на жалбоподателя като доказателство за вината му от националните съдилища противоречи на самата същност на правото на всеки да не дава показания, които биха го уличили в извършването на престъпление (чл. 6, § 1 от Конвенцията). Без значение тук е с каква тежест са били ценени от съдилищата самопризнанията и дали

на по-късни етапи от разследването обвиняемият е правил нови самопризнания.

Решение на Съда по делото [Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine \(no. 42310/04\)](#)

В допълнение Съдът е намерил нарушение и на чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията, тъй като жалбоподателя е бил без адвокат през първите три дни от задържането си. Като са го задържали за административно нарушение (притежание на малко количество наркотици), а всъщност са го третирали като заподозрян в извършването на престъпление, полицаите са го лишили от достъп до адвокат, чието участие би било задължително по закон, ако му бе повдигнато обвинение за престъплението, за което е разпитван. Още в началото на разпита жалбоподателят признал, че е извършил убийство, без да е бил консултиран от адвокат, и безспорно ограничаването на правото му на адвокат е имало значение, защото самопризнанията му пред полицията са били използвани за осъждането му.

Съдът намира още едно нарушение на задължението за провеждане на справедлив наказателен процес по чл. 6, § 1 от Конвенцията, тъй като съдилищата са игнорирали напълно повдигнати от жалбоподателя конкретни и важни аргументи срещу показанията на основен свидетел на обвинението.

По силата на чл. 6, § 3(а) и (б) от Конвенцията (право на обвиняемия да бъде информиран за характера и причините за обвинението срещу него и да има достатъчно време и възможности за подготовка) защитата следва да бъде

информирана не само за фактите, на които почива обвинението, но и за точната правна квалификация на деянието. Затова промяната в квалификацията на деянието от последната инстанция, след приключване на съдебните прения и без защитата да може да изрази становище, е в нарушение на тези разпоредби.

Решение на Съда по делото [Adrian Constantin v. Romania \(no. 21175/03\)](#)

Това важи и в случаите, когато новата квалификация касае по-леко наказуемо престъпление. В случая жалбоподателят бил първоначално обвинен в злоупотреба с власт, довела до увреждане на публичен интерес (престъпление, наказуемо с лишаване от свобода до 5 години), а впоследствието действията му били квалифицирани като непредпазливо увреждане на публичен интерес (наказуемо с лишаване от свобода до 2 години).

Липсата на адвокатска помощ и преводач по време на полицейско задържане е в нарушение на правата, гарантирани от чл. 6, § 3(с) и (е) от Конвенцията (право на адвокатска защита и на преводач), тъй като пред полицията жалбоподателката е направила самопризнания по повдигнатите ѝ обвинения за членуване в незаконна организация (ПКК), а тя е била неграмотна и не е владеела добре турски език.

Решение на Съда по делото [Şaman v. Turkey \(no. 35292/05\)](#)

4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Отказът на Швейцария да издаде нов паспорт на свой гражданин, живеещ в чужбина, за да го накара да се върне в страната, не е непропорционален, като се има предвид, че срещу него се е водело разследване и той съзнателно се е опитал да избегне наказателното преследване.

Решение на Съда по делото [M. v. Switzerland \(no. 41199/06\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е швейцарски гражданин, пребиваващ в Тайланд. През 2004 г. той подал молба в швейцарското посолство в Банкок да му бъде издаден нов паспорт. Искането било препратено на швейцарската полиция, където се установило, че жалбоподателят се издирва за измама. Искането за нов паспорт било отхвърлено, като властите изтъкнали, че по този начин целят да накарат жалбоподателя да се върне в Швейцария, където да му бъде потърсена наказателна отговорност. Тъй като няма валиден паспорт, жалбоподателят не може да се ожени за партньорката си в

Тайланд и да регистрира като швейцарски граждани децата, които има от нея. Пред ЕСПЧ той повдига оплаквания по чл. 8 от Конвенцията (право на зачитане на личния и семеен живот).

Решението: Съдът приема, че чл. 8 е приложим в случая, както и че намесата в правата на жалбоподателя е предвидена в националното право и преследва легитимната цел да осигури нормалното протичане на наказателното производство срещу него. Що се отнася до пропорционалността на намесата, Съдът подчертава, че швейцарските власти са разгледали подробно аргументите на жалбоподателя и са ги отхвърлили в добре мотивирани решения. Те са могли да прибегнат до по-тежки мерки, за да осигурят присъствието му, като международна заповед за арест и искане за екстрадиция. От своя страна, отказвайки да се върне в Швейцария, жалбоподателят съзнателно се опитва да избегне наказателно преследване. Следователно намесата в правата му отговаря на изискванията на чл. 8 и няма нарушение на Конвенцията.

5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Сравнително тежките наказания за журналисти, осъдени за клевета след публикуването на материали по въпроси от обществен интерес, са в нарушение на чл. 10 от Конвенцията (свобода на изразяване).

Решения на Съда по делата [Kasabova v. Bulgaria \(no. 22385/03\)](#) и [Bozhkov v. Bulgaria \(no. 3316/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателите, г-жа Касабова и г-н Божков, са журналисти, които през 2000 г. публикували в различни периодични издания няколко статии по повод твърдения, че над 150 деца в Бургас, които всъщност били здрави, били приети в гимназия след 7 клас по облекчения ред за приемане на деца с хронични заболявания и без да полагат конкурсен изпит. Твърдяло се, че родителите на децата, предимно медици или учители, са платили подкуп на комисията, отговаряща за приема на деца с хронични заболявания, в която участвали четирима експерти от Министерството на образованието. След публикуването на статиите експертите завели дела за клевета срещу жалбоподателите. В резултат жалбоподателите били осъдени от българските съдилища за клевета на длъжностно лице, разпространена чрез печатно издание, като били освободени от наказателна отговорност по чл. 78а от НК и им били наложени глоби. Били осъдени да заплатят и обезщетение за неимуществени вреди на всеки от четиримата експерти. Заедно с разноските, г-жа Касабова била осъдена да плати общо около 7500 лева, а г-н Божков – 6300 лева.

Междувременно, след вътрешна проверка в Министерството на образованието било потвърдено съществуването на порочна практика за прием в гимназиите, а на експертите били наложени дисциплинарни наказания. Срещу тях било образувано и наказателно производство, което по-късно било прекратено.

Жалбоподателите се оплакват, че осъждането им за клевета е нарушило свободата им на изразяване по чл. 10 от Конвенцията.

Решенията: ЕСПЧ приема, че намесата в правата на жалбоподателите е била предвидена в закона, както изисква чл. 10, § 2 от Конвенцията, и е целяла да защити правата и репутацията на трети лица. Следователно ключовият въпрос е дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“.

Съдът подчертава, че упражняването на свободата на изразяване е съпроводено със съответните „задължения и отговорности“ и че журналистите следва да проверяват достоверността на своите източници и точността на всички факти, които публикуват и разгласяват, особено в случаите, в които се атакува репутацията на определени лица и се накърняват техни права. Съдът е на мнение, че въпреки че е можел да използва по-мек тон, г-н Божков е бил отговорен журналист, тоест твърдените от него факти не са били неверни и на практика репутацията на експертите е пострадала най-вече от верните му разкрития за техните незаконни действия. Обрато, г-жа Касабова не е провела цялостно разследване преди да публикува материалите си и в този смисъл осъждането ѝ би могло да е необходимо с оглед защита на доброто име на съответните лица. Във всеки случай обаче наказанията, наложени на двамата жалбоподатели, са били

прекомерно тежки. Според ЕСПЧ използването на наказателна принуда в случаи на клевета само по себе си не е непропорционално, но видът и тежестта на наложените наказания и твърде строгият подход на националните съдилища могат да доведат до ограничаване на дебата по въпроси от обществен интерес в пресата. В конкретния случай жалбоподателите са били осъдени да платят прекомерно високи суми (общата сума, дължима от г-жа Касабова, се е равнявала на 70 минимални работни заплати към онзи момент, а сумата, дължима от г-н Божков – на 57 минимални работни заплати; двамата изплащали сумите в продължение на години), което би могло да повлияе възпиращо на тях и техните колеги журналисти. Затова властите са извършили нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

България е осъдена да заплати на журналистите общо около 18 400 евро за претърпените имуществени и неимуществени вреди и разноските за производството пред Съда.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Честата промяна на изборното законодателство и непрецизният закон, регламентиращ съществуването на политическите партии, довели до отказ да се впишат решения на конгреса на партията-жалбоподател в държавния регистър и разпускането ѝ, са в нарушение на чл. 11 от Конвенцията (право на свободно сдружаване).

Решение на Съда по делото [Republican Party of Russia v. Russia \(no. 12976/07\)](#)

Фактите: Републиканската партия на Русия (РПР) е правопреемник на дясното крило на КПСС и е регистрирана като самостоятелна партия в Министерството на правосъдието през август 2002 г. През декември 2005 г. бил проведен извънреден конгрес на партията, на който били избрани управителни органи. Конгресът решил да промени седалището на партията и да

създаде няколко регионални клона. До Министерството на правосъдието било подадено искане за отразяване на промените в държавния регистър на юридическите лица. С две последователни заповеди министерството отказало да впише промените, мотивирайки се, че партията не била доказала, че конгресът е проведен в съответствие с изискванията на закона и на устава ѝ.

РПР обжалвала, но отказът на министерството бил потвърден на две съдебни инстанции. Позовавайки се на законодателна промяна от 16.04.2006 г., съдилищата постановили, че при искане за промяна на данните в регистъра политическата партия е длъжна да представи същите документи както при първоначална регистрация.

В рамките на отделна процедура Министерството на правосъдието извършило проверка на дейността на партията-жалбоподател и поискало от Върховния съд да я разпусне, защото в нарушение на Закона за политическите партии тя имала по-малко от 50 000 членове и по-малко от 45 регионални клона с повече от 500 членове. През март 2007 г. Върховният съд уважил искането.

Решението: По отношение на *отказа да се впишат промените* в управителните органи на РПР, ЕСПЧ приема, че отказът на Министерството на правосъдието да впише ръководството на партията в регистъра засяга дейността ѝ и това представлява намеса в правата ѝ по чл. 11 от Конвенцията. По въпроса дали тази намеса е била „предвидена от закона“, Съдът отбелязва, че разписаната в закона процедура за отразяване на промени в регистъра на юридическите лица не е била прецизна. Съдът е шокиран от факта, че за да оправдаят отказа на министерството да впише промените съдилищата са се позовали на законова разпоредба, влязла в сила след постановяването на административния отказ. Като се има предвид, че съдилищата не са се мотивирали с никаква друга разпоредба или закон, който да регламентира процедурата по вписване на промени в регистъра, Съдът намира, че мерките, предприети от органа

по регистрация, нямат достатъчно ясно законово основание. Макар този извод да е достатъчен за намиране на нарушение на чл. 11, Съдът в допълнение отбелязва, че не може да се съгласи с аргумента на правителството, че намесата в правата на партията-жалбоподател е била необходима, за да се защитят правата на членовете ѝ. Намесата на държавата във вътрешната организация на едно сдружение може да е оправдана в случаи на сериозни и продължителни вътрешни конфликти. При липса обаче на каквито и да било оплаквания от страна на членове на РПП относно организирането на конгреса острата намеса на държавата във вътрешното функциониране на партията е неоправдано. Следователно като е отказала да регистрира промените в ръководството на РПП държавата е нарушила чл. 11 от Конвенцията.

По отношение **разпускането на партията**, Съдът е готов да приеме, че изискванията за минимален брой членове и регионално представителство имат за цел да защитят националната сигурност, да предотвратят безредици и да гарантират правата на трети лица и следователно разпускането на партията е преследвало легитимна цел.

По аргумента на правителството, че след разпускането партията е можела да се реорганизира в обществено сдружение, Съдът подчертава, че е неприемливо едно сдружение да бъде принуждавано да приеме правна форма, която основателите и членовете му не желаят. Освен това пререгистрацията във формата на обществено сдружение би лишило партията-жалбоподател от правото да участва в избори и следователно за нея е било от съществено значение да запази статута си на политическа партия. Съдът отбелязва, че изискванията в Русия за минимум членска маса на партия са най-строгите сред страните членки на Съвета на Европа, като наред с това законодателството, регламентиращо различните изисквания към партиите, се е променяло често през последните години. Аргументът на руския законодател, че ограничаването на броя на политическите партии е необходимо, за да се избегнат

прекомерните разходи от държавния бюджет, е неубедителен на фона на факта, че право на държавно финансиране имат само партиите, издигнали кандидати на изборите и събрали повече от 3 % от гласовете на избирателите. Неубедителен е и аргументът, че с изискването за минимум членове се избягва ненужната фрагментация в парламента, тъй като този риск е преодолян с въведената на изборите 7-процентна бариера и с правилото, че кандидати на изборите могат да номинират само онези партии, които имат представители в Думата или са представили определен брой подписи на симпатизанти. В отговор на изтъкнатото от правителството възражение, че само онези сдружения, които представляват значителна част от обществото, би следвало да имат право да са политическа партия, Съдът посочва, че малцинствените групи също следва да имат възможност да основават политически партии и да участват в изборите с цел да бъдат парламентарно представени. Задължението за поддържане броя на партийните членове в съответствие с често променящото се законодателство, съчетано с регулярните проверки на наличната членска маса, налага на политическите партии в Русия непропорционално бреме. Такива чести промени на изборното законодателство могат да се възприемат, правилно или не, като опит за манипулиране на изборните закони в полза на управляващата партия.

Относно второто основание за разпускането на партията-жалбоподател, а именно изискването една политическа партия да има достатъчен брой регионални клонове, всеки с повече от 500 членове, правителството е посочило, че с това се цели да се избегне участието в изборите на регионални партии, които представляват заплаха за териториалната цялост на страната. Макар Съдът да приема, че в началото на демократичните реформи е имало основания да се предприемат мерки за гарантиране на стабилността на страната, правителството не е обяснило защо сега отново има притеснения относно съществуването на регионални политически партии. Мнението на Съда е, че съществуват и други средства за защита на институциите и на националната сигурност,

различни от една широкообхватна забрана на регионалните партии. Партията-жалбоподател е съществувала и е участвала в избори от 1990 г. насетне. Тя никога не е застъпвала регионални интереси или сепаратистки възгледи. На този фон разпускането ѝ е било непропорционално на преследваната цел и също в нарушение на чл. 11 от Конвенцията.

Осъждането на издател, разкрил имената на агенти на службите за сигурност, за които се твърдяло, че са свързани с убийства на кюрдски бунтовници, е в нарушение на чл. 10 от Конвенцията (свобода на изразяване).

Решение на Съда по делото [Fatih Taş v. Turkey \(no. 36635/08\)](#)

Фактите: През 2004 г. издателството, на което г-н Таş бил собственик и директор, издало книга, в която бивши членове на сепаратистката Кюрдска работническа партия разказват как били вербувани от държавните служби за сигурност и участвали в операции срещу кюрдски бунтовници. В книгата се твърди, че редица убийства, официално извършени от „неизвестни лица”, били всъщност извършени от въпросните служби. Впоследствие г-н Таş бил осъден да плати глоба, тъй като според съдилищата разкриването в книгата на имената на двама агенти на службите за сигурност, участвали в операции срещу бунтовниците, ги е

изложило на опасност. Съдилищата били на мнение също така, че в книгата се призовавало към насилие.

Решението: ЕСПЧ подчертава, че книгата, издадена от жалбоподателя, е засягала сериозни въпроси и е съществувал легитимен обществен интерес да се знаят не само фактите, но и имената на участвалите представители на турските служби. Въпреки това наистина би било възможно разкриването на имената на въпросните лица да ги изложи на опасност. На практика обаче името на един от агентите вече фигурирало в доклад, представен пред парламента през 1998 г., както и в публикации в пресата. Що се отнася до втория агент, той починал през 1993 г. Като цяло, по това време в публичното пространство вече се обсъждали твърдения, че службите за сигурност са отговорни за убийства на кюрдски бунтовници, и затова интересът да се скрият имената на участниците в събитията е бил съвсем малък. ЕСПЧ отхвърля и заключението на националните съдилища, че в книгата се призовавало към насилие. Въпреки че езикът ѝ е силен, чрез нея се изразяват идеи и мнения по въпроси от обществен интерес. Като отчита изключителната важност на свободния обществен дебат по подобни въпроси, Съдът заключава, че намесата в правата на жалбоподателя е била непропорционална и следователно в нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

6. ДРУГИ ПРАВА

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът комуникира жалба, свързана с решението на Конституционния съд да касира резултатите от парламентарните избори от 05.07.2009 г. в 23 секции в Турция.

Жалба, комуникирана на българското правителство, по делото [Riza and DPS v. Bulgaria \(no. 48555/10\)](#)

Съдът задава въпроси на страните, за да изясни дали е налице нарушение на чл. 3 от Протокол 1 (право на свободни избори). Комуникирано е и оплакването на ДПС, че е нарушено правото му на достъп до съд при определянето на „граждански права и задължения“ (чл. 6, § 1 от Конвенцията), тъй като частичното касиране на изборите засяга правото на партията на държавна субсидия, която се изчислява на базата на спечелените гласове.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

**Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33**

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Даниела Ботева. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова, адв. Йорданка Бекирска и Милена Ванкова. E-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

